

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Факультет агротехнологій та природокористування
Кафедра садово-паркового та лісового господарства

Робоча програма (силабус) освітнього компонента

ЗАПОВІДНЕ ЛІСІВНИЦТВО
(Вибірковий)

Спеціальність	205 «Лісове господарство»
Освітня програма	Лісове господарство
Рівень вищої освіти	Бакалавр

Суми - 2026

Розробник: С.О. Бутенко, доцент кафедри садово-паркового та лісового господарства

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри садово-паркового та лісового господарства	протокол від <u>9 червня 2026р. №15</u>
	Завідувач кафедри <u>А.В. Мельник</u>

Погоджено:

Гарант освітньої програми

декан факультету агротехнологій та природокористування

С.М. Горбась

Рецензія на робочу програму надана

А.А. Дудка
(підпис)

А.А. Дудка
(ПІБ)

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації

Т.І. Мельник
(підпис)

Т.І. Мельник
(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 23.06. 2026 р.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Заповідне лісівництво						
2.	Факультет/кафедра	Агротехнологій та природокористування / Садово-паркового та лісового господарства						
3.	Статус ОК	Обов'язковий						
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК	Лісове господарство / 205 – Лісове господарство						
5.	ОК може бути запропонований для (для вибіркових ОК)	-						
6.	Рівень НРК							
7.	Семестр та тривалість вивчення	5 семестр, 18 тижнів ЛІС 2301-1, ЗЛІС 2401-1						
8.	Кількість кредитів ЄКТС	5.0						
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Загальний обсяг годин	Контактна робота (заняття)				Самостійна робота	
			Лекційні		Практичні			
			денна	заоч.	денна	заоч.	денна	заоч.
		150/150	30	2	30	-	90	148
10.	Вид контролю	Залік						
11.	Мова навчання	Українська						
12.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Бутенко Сергій Олександрович						
13.	Контактна інформація	Доцент кафедри садово-паркового та лісового господарства кабінет 02 а корпусу кафедри СП та ЛІС ел. адреса: serg101983@ukr.net Консультації: очна - щосереди 13 ⁰⁰ -14 ⁰⁰ ; онлайн через Zoom, Viber - щоп'ятниці з 16.00 до 17.00						
14.	Загальний опис освітнього компонента	Заповідне лісівництво є теоретична і практична основа, природоохоронних та законодавчих особливостей формування і функціонування лісових природно-заповідних територій, як у виокремленій структурі, так і в складі загальної природоохоронної системи.						
15.	Мета освітнього компонента	2. Мета та завдання навчальної дисципліни Мета дисципліни: «Заповідне лісівництво» є вивчення теоретичних і практичних основ, природоохоронних та законодавчих особливостей формування і функціонування лісових природно-заповідних територій, як у виокремленій структурі, так і в складі загальної природоохоронної системи Завдання дисципліни: ознайомити студентів з сучасними підходами щодо вивчення теоретичних і практичних основ, природоохоронних та законодавчих особливостей формування і функціонування лісових природно-заповідних територій, як у виокремленій структурі, так і в складі загальної природоохоронної системи. знати:						

		- історію розвитку та фактичний стан природно-заповідного фонду України в цілому, а також з виокремленням лісових заповідних земель; - законодавство про природно-заповідний фонд України та правові основи збереження лісів; - теоретичні засади формування природно-заповідного фонду з лісових земель в контексті сталого розвитку; вміти: - володіти методами оцінки особливо цінних лісових комплексів з метою їх збереження; - обґрунтовувати необхідність віднесення до природно-заповідного фонду лісових земель високої природоохоронної якості; - враховувати закономірності росту і розвитку лісових насаджень для визначення оптимальних режимів збереження заповідних лісових екосистем та біорізноманіття.
16.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Пререквізити: Основи екології та охорона природи, Ботаніка, Дендрологія, Лісознавство, Природно-заповідна справа. Постреквізити: Лісомисливське господарство, Лісова селекція, Лісова зоологія.
17	Політика академічної доброчесності	Академічна доброчесність у СНАУ регулюється низкою нормативних документів, які розміщені на офіційному сайті ЗВО https://snau.edu.ua/viddil-zabezpechennya-yakosti-osviti/zabezpechennya-yakosti-osviti/akademichna-dobrochesnist/. Ці документи визначають академічну доброчесність та містить вказівки щодо процедури, якої слід дотримуватися, коли учасник освітнього процесу порушив академічну доброчесність. Такі дії, як плагіат, видавання себе за іншу особу, шахрайство, фабрикація, фальсифікація, самоплагіат, обман, необ'єктивне оцінювання вважаються прямим порушенням академічної доброчесності та спричиняють суворі покарання: – повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, іспиту, заліку тощо); – повторне проходження навчального курсу; – попередження; – винесення догани; – відрахування з університету (ст. 48 Закону України «Про освіту»). Політика курсу Студенту рекомендовано не пропускати заняття, мати відповідний зовнішній вигляд, старанно виконувати завдання, активно брати участь у навчальному процесі. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати у визначений час за попередньою домовленістю з викладачем. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем навчальної дисципліни. Обов'язковою вимогою є дотримання норм академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти повинні планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал. Активно працювати під час практичних занять, брати участь в обговоренні дискусійних питань та кейсів, повною мірою долучатись до активних форм навчання. Для одержання високого рейтингу необхідно виконувати наступні

		умови: – не пропускати навчальні заняття, не запізнюватись; – активно брати участь у навчальному процесі; – своєчасно виконувати навчальні завдання; – осмислювати, аналізувати, розуміти навчальний матеріал; – не відволікатися на сторонні справи під час занять; – з повагою ставитись до думки інших здобувачів вищої освіти; – не користуватися гаджетами під час занять без дозволу викладача; – приділяти достатню увагу самотійній роботі; – для нарахування додаткових балів та підвищення рейтингу з дисципліни здобувачі вищої освіти можуть брати участь у наукових конференціях, підготувати наукову статтю тощо. Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає здатність здобувача вищої освіти засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування, самотійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань. Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення освітнього компонента за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного та підсумкового контролів. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів. Індивідуальні завдання, письмові роботи, надані з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (15 % від загальної суми балів за конкретне заняття). Інклюзивність навчального процесу для осіб з особливими потребами застосовується з урахуванням їхніх можливостей та потреб (дистанційне навчання в системі Moodle тощо).
18.	Ключові слова	Природно-заповідний фонд, охорона лісів, заповідні ліси, природоохоронне лісівництво, біорізноманіття, національні природні парки, біосферні резервати, заказники, охоронні лісові насадження, режим заповідності, екосистемне управління, сталий розвиток, збереження природних лісів, екологічний моніторинг, лісова екологія, антропогенне навантаження, червонокнижні види, лісова політика в заповідних зонах.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

Результати навчання за ОК:	Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК (зазначити номер згідно з нумерацією, наведеною в ОП)			Як оцінюється РНД
	ПРН 3	ПРН 5	ПРН 12	
ДРН 1. Розуміти закономірності росту і розвитку лісових насаджень для визначення оптимальних режимів збереження заповідних лісових екосистем та біорізноманіття.	+			Розуміти і застосовувати особливості процесів росту і розвитку лісових насаджень, теорії та принципи ведення лісового і мисливського господарства для вирішення завдань професійної діяльності
ДРН 2. Володіти методами оцінки особливо цінних лісових комплексів з метою їх збереження. Вміти обґрунтовувати необхідність віднесення до природно-заповідного фонду лісових земель високої природоохоронної якості.		+		Оцінювати значимість отриманих результатів досліджень дерев, деревостанів, насаджень, лісових масивів і стану довкілля, стану мисливських тварин та їх кормової бази і робити аргументовані висновки
ДРН 3. Знати теоретичні засади формування природно-заповідного фонду з лісових земель в контексті сталого розвитку: екологічні, економічні, соціальні вимоги (критерії) при плануванні лісових земель до заповідних.			+	Володіти знаннями видового та сортового різноманіття деревних та чагарникових видів рослин, методами та методиками визначення якості рослинності з використанням спеціальної техніки та обладнання у відповідності до зональних та регіональних умов.
ДРН 4. Знати правові основи збереження лісів (екологічне право, лісове право, земельне право, водне право, адміністративне і кримінальне право) та законодавчо встановлені вимоги при здійсненні контролю у заповідних лісах шляхом ведення кадастрів (державний лісовий кадастр, державний земельний кадастр, державний водний кадастр, кадастр природно - заповідного фонду, кадастр рослинного світу, кадастр тваринного світу).			+	Володіти знаннями видового та сортового різноманіття деревних та чагарникових видів рослин, методами та методиками визначення якості рослинності з використанням спеціальної техніки та обладнання у відповідності до зональних та регіональних умов.

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл у межах загального бюджету часу								Рекомендована література
	Аудиторна робота						Самостійна робота		
	Лк		Пз		Лаб.з				
	ден.	заоч.	ден.	заоч.	ден.	заоч.	денна	заоч.	
Модуль 1. Ліси природно-заповідного фонду в історичному, законодавчому та науковому аспектах									
Тема 1 Природно-заповідний фонд, етапи його становлення і розвитку	4	2	4				10	20	1-12, електронні ресурси
Тема 2. Правові засади охорони лісів	4		4				10	20	1-12, електронні ресурси
Тема 3. Основні теоретичні засади формування природно-заповідного фонду з лісових земель в контексті сталого розвитку.	4		4				10	20	1-12, електронні ресурси
Тема 4. Екологічні основи збереження лісів	4		4				10	20	1-12, електронні ресурси
Тема 5. Типологічні основи збереження лісів	4		4				10	10	1-12, електронні ресурси
Модуль 2. Ліси природно-заповідного фонду в історичному, законодавчому та науковому аспектах									
Тема 6. Сепортологічні основи збереження лісів	2		2				10	10	1-12, електронні ресурси
Тема 7. Созотехнологічні основи збереження лісів	2		2				10	10	1-12, електронні ресурси
Тема 8. Лісознавча спрямованість природоохоронної діяльності на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду України.	2		2				10	10	1-12, електронні ресурси
Тема 9. Лісові природно-заповідні території України, їх функціонування і роль	2		2				5	10	1-12, електронні ресурси
Тема 10. Ліси як територіальна основа формування екомережі	2		2				5	8	1-12, електронні ресурси
Всього	30	2	30	-	-	-	90	148	

3.1. Теми та план лекційних занять

№ з/П	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Природозаповідання в законодавчому та історичному аспектах	4	2
2	Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду, її прикладне значення	2	-
3	Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері	2	-
4	Сучасне природокористування	2	-
5	Заповідна мережа Сумщини	2	-
6	Охорона природи на Державному та Міжнародному рівнях	2	-
7	Охорона природних екосистем	2	-
8	Класифікаційна система лісівничо-екологічної типології	2	-
9	Екологічні основи збереження лісів	2	-
10	Типологічна характеристика лісів України.	2	-
11	Збереження біорізноманіття	2	-
12	Порядок створення (оголошення) територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Державний кадастр природно-заповідного фонду	2	-
13	Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях	2	-
14	Наукова, рекреаційна та освітньо-виховна діяльність у межах природно-заповідних територій. природно-заповідних територій	2	-
Разом		30	2

3.2. Теми практичних занять

№ з/П	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Здійснення охорони природних екосистем на прикладі Кияницького лісопарку (частина 1)	2	-
2	Здійснення охорони природних екосистем на прикладі Деснянсько-Старогутського національного природного парку	2	-
3	Ведення державної кадастрової політики	2	-
4	Ознайомити із порядком порушення та розгляду прохання про утворення й реєстрацію заповідного об'єкту (на прикладі заказника «Банний Яр» Сумської області).	2	-
5	Ознайомитись з флористичною рідкістю та унікальністю видів	2	-
6	Вивчення природно-заповідного фонду Сумської області	2	-
7	Ознайомитись з рідкісними та унікальними рослинними угрупованнями Сумщини, що занесені до Зеленої книги України. Конотопського районів.	2	-
8	Ознайомитись з балансом територій природних угідь Білопільського, Великописарівського, Буринського, Глухівського та Конотопського районів.	2	-
9	Ознайомитись з балансом території природних угідь Краснопільського, Кролевецького, Лебединського та Липоводолинського районів.	2	-

10	Ознайомитись з основними екологічними коридорами Сумської області.	2	-
11	Ознайомитись з балансом території природних угідь Недригайлівського, Охтирського, Роменського, Путивльського та Середино-Будського районів.	2	-
12	Ознайомитись з основними екологічними коридорами Сумської області.	2	-
13	Національна екомережа України	2	-
14	Геосозологія – теоретична основа охорони природи	2	-
15	Підведення підсумків з вивчення дисципліни «Заповідне лісознавство»	2	-
Разом		30	-

3.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Історія природно-заповідної справи.	10	10
2	Тема 2. Заповідна спадщина природи.	10	10
3	Тема 3. Геосозологія – теоретична основа охорони природи.	10	10
4	Тема 4. Класифікації природоохоронних територій.	10	10
5	Тема 5. Система формування природно-заповідного фонду як основа	10	10
6	Тема 6. Структурно-функціональна організація природно-	10	10
7	Тема 7. Інституційний розвиток природно-заповідної справи.	5	10
8	Збереження лісів засобами ведення кадастрів	5	10
9	Кадастр природно-заповідного фонду України	5	10
10	Аспекти і принципи територіальної охорони природи	5	10
11	Ліси заповідників і національних природних парків	5	10
12	Ліси - екологічний каркас України	5	14
Разом		90	148

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем під час аудиторних занять, консультацій)	Кіл. год. Ден./ заоч.	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент</u> <u>самостійно</u>)	Кіл. год. Ден./ заоч.
ДРН 1. Розуміти закономірності росту і розвитку лісових насаджень для визначення оптимальних режимів збереження заповідних лісових екосистем та біорізноманіття.	Словесні: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, (читання, переказ, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).	10/2	Уважне читання конспектів і продумування проблемних питань лекцій, рішення завдань;	30/50
ДРН 2. Володіти методами оцінки особливо цінних лісових комплексів з метою їх збереження. Вміти обґрунтовувати необхідність віднесення до природно-заповідного фонду лісових земель високої природоохоронної якості..	Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження. Практичні: практична робота, виробничо-практичні методи. Методи навчання за характером логіки пізнання. Аналітичний. Методи синтезу.	6	- відвідування бібліотеки, робота з різноманітною літературою, ведення записів, конспектів;	20/50
ДРН 3. Знати теоретичні засади формування природно-заповідного фонду з лісових земель в контексті сталого розвитку: екологічні, економічні, соціальні вимоги (критерії) при плануванні лісових земель до заповідних.	Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів. Проблемний Частково-пошуковий Дослідницький Репродуктивний Пояснювально-демонстративний Активні методи навчання - використання технічних засобів навчання, заняття на виробництві, групові дослідження, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій та інші). Інтерактивні технології навчання - використання мультимедійних технологій, інтерактивної дошки, діалогове навчання, співробітництво студентів та інші).(викладач як модератор, ігрове проектування).	6	- обговорення навчального матеріалу з іншими студентами без участі викладача; - підготовка доповідей, повідомлень, реферату, презентацій; - виконання індивідуального завдання; використання ПК	20/48
Всього		60/2		90/148

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

При оцінюванні за освітнім компонентом використовується безперервне оцінювання – це поєднання сумативного та формативного оцінювання. Безперервне оцінювання застосовується з метою встановлення зворотного зв'язку зі студентами та сумативного оцінювання з фіксуванням оцінок. Обов'язковою умовою є, щоб метод оцінювання дозволяв перевірити, досягнуті чи ні встановлені результати навчання. Для цього і використовуються декілька методів одночасно.

5.1. Сумативне оцінювання

Сумативне оцінювання – підбиває підсумки навчальної діяльності студента у певний момент часу, зазвичай у кінці модулів (модуль 1, модуль 2), та залік. Сумативне оцінювання можна описати, як оцінювання по закінченні курсу, яке дозволяє визначити рівень досягнень студента, що підсумовує певний етап навчання.

5.1.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Частка у загальній оцінці	Дата складання
1.	Тест множинного вибору (25 балів) та практичне завдання (20 балів). (Модуль 1. Теми 1-8).	45 балів / 55%	1 семестр, 9 тиждень
2.	Тест множинного вибору (30 балів) та практичне завдання (25 балів) (Модуль 2. Теми 8-15)	55 балів / 55%	1 семестр, 18 тиждень

5.1.2. Критерії оцінювання

Компонент	Незадо- вільно	Задо- вільно	Добре	Відмінно
	кількість балів за:			
	Семестр (залік)			
Модуль 1 (45 балів)	0-24	25-34	35-41	42-45
Модуль 2. (55 балів)	0-35	36-	41-58	52-55
Разом за семестр (100 балів)	0-59	60-74	75-89	90-100

Критерії оцінювання результатів навчання

Відмінно (90–100 балів)

Здобувач вищої освіти демонструє глибокі та системні знання теоретичного матеріалу, вільно оперує професійною термінологією, аргументовано аналізує та узагальнює інформацію. Графічні роботи виконані повністю, відповідно до встановлених вимог, відзначаються високою якістю оформлення, творчим підходом та обґрунтованістю проєктних рішень. Під час захисту здобувач демонструє вміння аргументовано відстоювати власні рішення та відповідати на додаткові запитання. У письмових роботах та на іспиті допускаються лише несуттєві неточності.

Добре (75–89 балів)

Здобувач вищої освіти володіє основним теоретичним матеріалом, правильно використовує професійну термінологію та здатний застосовувати набуті знання під час виконання практичних завдань. Графічні роботи виконані в повному обсязі, проте можуть містити окремі неточності в оформленні або обґрунтуванні рішень. Під час захисту та складання підсумкового контролю здобувач допускає незначні помилки, які не впливають на загальне розуміння навчального матеріалу.

Задовільно (60–74 бали)

Здобувач вищої освіти засвоїв основний зміст навчальної дисципліни на достатньому рівні, проте його знання є фрагментарними та недостатньо систематизованими. Під час виконання графічних робіт і тестових завдань допускаються помилки, окремі проєктні рішення є недостатньо обґрунтованими. Відповіді на запитання характеризуються неповнотою та потребують додаткових уточнень. Здобувач здатний виконувати типові завдання за зразком або за допомогою викладача.

Незадовільно (0–59 балів)

Здобувач вищої освіти не засвоїв основних положень дисципліни, демонструє недостатній рівень теоретичних знань та практичних навичок. Графічні роботи виконані частково або не відповідають встановленим вимогам, відсутнє належне обґрунтування прийнятих рішень. Під час контролю знань допускаються суттєві помилки, відповіді є неповними або неправильними. Здобувач не здатний самостійно виконувати типові професійні завдання та не досягає програмних результатів навчання.

5.2. Формативне оцінювання

Формативне оцінювання (assessment) є джерелом інформації про успішність засвоєння результатів навчання як для викладачів, так і для самих здобувачів. Формативне оцінювання, як правило, проводиться в ході вивчення ОК. Результати виконання здобувачами оціночних завдань допомагають викладачу при прийнятті рішень щодо характеру подальшого навчання.

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
1	Невеликі тести (до 5 хв.)	Щотижнево, наприкінці практичного заняття
2	Співпраця здобувачів у групі та здатність працювати зосереджено	Щотижнево, упродовж семестру
3	Уважна перевірка та аналіз виконаних завдань	Щотижнево, упродовж семестру
4	Індивідуальні бесіди про результати виконаних завдань	Щотижнево, упродовж семестру
5	Захист практичних робіт	Щотижнево, упродовж семестру
6	Аналіз фахових текстів чи даних	Щотижнево, упродовж семестру
7	Обговорення обраних шляхів розв'язання проблеми	Щотижнево, упродовж семестру
8	Усні презентації, самооцінювання та взаємооцінювання	2-12 тиждів
9	Оволодіння навичками та уміннями при спостереженні	Щотижнево, упродовж семестру
10	Спостереження за здобувачами у процесі виконання завдань	Щотижнево, упродовж семестру

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

6.1 Основна література

1. Хрик В. М., Кімейчук І. В. Лісівництво : навчальний посібник. Біла Церква : БНАУ, 2021. 444 с.
2. Яворовський П. П., Маурер В. М., Бондар А. О. Лісівництво : підручник. Київ : НУБіП України, 2021. 654 с.
3. Попович С. Ю., Корінько О. М., Устименко П. М. Заповідне лісознавство : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 384 с.
4. Андрієнко Т. Л., Прядко О. І. Природно-заповідний фонд України : довідник. Київ : Альтерпрес, 2020. 364 с.
5. Лісовий кодекс України. Чинна редакція. Київ : Верховна Рада України, 2026.
6. Про природно-заповідний фонд України : Закон України. Чинна редакція. Київ : Верховна Рада України, 2026.
7. Про Червону книгу України : Закон України. Чинна редакція. Київ : Верховна Рада України, 2026.
8. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України. Чинна редакція. Київ : Верховна Рада України, 2026.
9. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Київ, 2020.

6.2. Допоміжна література

1. Андронов В. А. Заповідна справа: навч. посіб. В. А. Андронов, Є. О. Варивода, Г. В. Тітенко. - Х.: НУЦЗУ, 2013. - 204 с.
2. Бойко Т. О. Екологічне лісознавство: навч. посіб. Т. О. Бойко., П. М. Бойко, Ю. В. Плугатар. - Херсон: Олді-плюс. 2019. - 268 с.
3. Бондаренко В. Д. Стратегія і тактика природоохоронної діяльності лісового заповідника / В. Д. Бондаренко, Г. Т. Криницький, В. О. Крамарець та ін. - Львів: Сполом, 2006. - 408 с.
4. Желновач Г. М. Заповідна справа. Ч.1 Г. М. Желновач - Харків: ХНАДУ, 2015. - 75 с.
5. Карамушкіна В. Г. Міжнародні правові документи в сфері охорони навколишнього середовища та їх статус для України В. Г. Карамушкіна, Я. І. Мовчан Екологічна енциклопедія. - Т.2, дод. 2. - К.: ТОВ «Центр екол. освіти та інформації», 2007. - С. 353-366.
6. Масікевич Ю. Г. Правове регулювання заповідної справи в Україні (спеціальне зібрання законодавчих документів) Ю. Г. Масікевич, Я.І. Мовчан, П.М. Цицима. - Чернівці: Книги- XXI, 2007. - 816 с.
7. Попович С. Ю. Заповідне лісознавство: навч. посіб. С. Ю. Попович, О. М. Корінько, П. М. Устименко. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. - 384 с.
8. Природно-заповідний фонд Закарпатської області Авт. колектив. Заг. ред. С. С. Поп - Ужгород, 2011. - 256 с., іл.
9. Розбудова екомережі України / за ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко. - К.: Техпринт. - 127 с.
10. Створення екологічних коридорів в Україні: Наук. видання За ред. Ф. Д. Деодатуса, Л. Проценка. - К., 2010. - 160 с.
11. Стойко С. М. Сторіччя створення пралісових резерватів в Українських Карпатах С. М. Стойко, В. О. Копач. - Львів: в-во ТзОВ «Простір-М» - 2012. - 60 с.
12. Войтович Р.В. Механізм реалізації зв'язків з громадськістю в державному управлінні. Навчальний посібник. – Київ, 2007.

6.3 Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. - Міжнародний документ від 25.10.1995 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Дані Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ecozakarp.at.gov.ua>
3. Екологічне право України. Навчальні матеріали онлайн / Режим доступу: https://pidru4niki.com/1966111152728/pravo/zagalna_harakteristika_zakonodavstva_pro_pzf_ukrayin_i#65
4. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., N 2456- XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
6. Конвенція про охорону біологічного різноманіття. - Міжнародний документ від 05.06.1992 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
7. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі. - Міжнародний документ від 19.09.1979 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
8. Наукове опрацювання заходів щодо створення Карпатської екомережі [Електронний ресурс]: (заключний звіт про науково-дослідну роботу) / А. Г. Безусько, С. Ю. Попович, С. Р. Матвеев, В. С. Мазурок, В. П. Брусак, Л. М. Фельбаба-Клушина, М. М. Приходько, Ю. Г. Масікевич, Л. Г. Безусько, Ю. В. Гречишкіна; Національний університет “Києво - Могилянська академія”. К., 2007. - 304 с. - Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin>
9. Про затвердження Порядку ведення державного лісового кадастру та обліку лісів. Постанова Кабінету Міністрів України N 848 від 20.06.2007 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-2007-%D0%BF>
10. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок. Постанова Кабінету Міністрів України N 733 від 16.05.2007 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>
11. Ратифіковане міжнародне законодавство // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rogatynlis.if.ua/zakonodavstvo/mizhнародne-zakonodavstvo>
12. <http://unesco.org.ua/> - сторінка Національної комісії України у справах ЮНЕСКО.
13. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екологічної мережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття
14. <http://www.panda.org/> - сторінка Міжнародного фонду охорони природи (WWF International)
15. <http://ramsar.org/> - сторінка Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971)

6.4. Програмне забезпечення

1. Excel.
2. Текстовий редактор Word.
3. Microsoft Office Power Point.